

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/239701,Uroczystosc-wreczenia-Krzyzy-Wolnosci-i-Solidarnosci-Lublin-26-marca-2026.html>
27.03.2026, 00:31

[Następny](#)

[Powrót](#)

Uroczystość wręczenia Krzyży Wolności i Solidarności – Lublin, 26 marca 2026

W Centrum Spotkania Kultur w Lublinie odbyła się gala wręczenia odznaczeń państwowych – Krzyży Wolności i Solidarności – przyznawanych działaczom opozycji niepodległościowej z lat 1956–1989. W uroczystości udział wziął zastępca prezesa IPN dr Mateusz Szpytma.

26.03.2026

[Krzyż Wolności i Solidarności](#)

Wydarzenie zorganizowane przez Instytut Pamięci Narodowej – Oddział w Lublinie oraz Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego stanowi część obchodów 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Na galę zostały zaproszone wszystkie osoby dotąd uhonorowane Krzyżem – Damy i Kawalerowie Krzyża Wolności i Solidarności z terenu działania Oddziału IPN w Lublinie oraz członkowie ich rodzin.

- A jednak znaleźli się odważni, którzy powiedzieli temu wszystkiemu „nie” i pociągnęli za sobą innych – w przekonaniu, że w jedności siła. Iskra, od której zaczął się bezprecedensowy w swej skali bunt upokarzanych robotników, wyszła z Lublina.

- podkreślił w liście skierowanym do uczestników gali Prezydent RP Karol Nawrocki, odnosząc się do czasów komunistycznego zniewolenia, w których przyszło działać odznaczonym. W imieniu Prezydenta głos zabrał jego doradca, prof. Dariusz Dudek.

Uhonorowani Krzyżem Wolności i Solidarności zostali:

- Waldemar Janusz Dobrowolski
- Roman Andrzej Gąska
- Marian Franciszek Heleski
- Dorota Ragan
- Michał Piotr Skurosz
- Marianna Teresa Zdanowska

Pośmiertnie:

- Bolesław Gawlik

W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej odznaczenia wręczył zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr Mateusz Szpytma.

- Dzisiaj dziękuję Wam Rzeczpospolita! Dziękujemy Wam wszyscy za to, że możemy żyć w wolnej, niepodległej Polsce. Wtedy, kiedy zdecydowaliście się, aby działać w „Solidarności”, aby opowiedzieć się po stronie dobra, były czasy mroczne. Były to bowiem dni, w których Związek Sowiecki władał niemal połową świata. Zaryzykowaliście nie tylko własne kariery, ale też życie, aby

działać na rzecz wolnej i niepodległej Rzeczypospolitej.

- podkreślił dr Mateusz Szpytma.

Na zakończenie uroczystości odbyła się projekcja filmu w reżyserii Tomasza Łysiaka „Którzy ogień podsyca...” oraz koncert w wykonaniu Artystów Opery Lubelskiej: solistów, chóru dziecięco-młodzieżowego oraz bandu Opery Lubelskiej.

Podczas gali można było zwiedzić wystawę przygotowaną przez Oddział IPN w Lublinie „Zaczęło się w Lipcu. »Solidarność« Regionu Środkowo-Wschodniego 1980-1989”.

W uroczystości udział wzięli przedstawiciele władz, samorządu, służb mundurowych, instytucji państwowych, stowarzyszeń, środowisk kombatanckich, szeroko rozumianego środowiska „Solidarności” oraz młodzież.

Pomysłodawcą i inicjatorem uroczystości odbywających się z okazji całorocznych obchodów 45. rocznicy rejestracji NSZZ „Solidarność” jest dr hab. Karol Polejowski, zastępca prezesa IPN. Wydarzenia mają na celu uhonorowanie byłych działaczy opozycji antykomunistycznej.

Krzyż Wolności i Solidarności został ustanowiony przez Sejm 5 sierpnia 2010 r. Po raz pierwszy przyznano go w czerwcu 2011 r. przy okazji obchodów 35. rocznicy protestów społecznych w Radomiu. Krzyż nadawany jest przez Prezydenta RP, na wniosek Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, działaczom opozycji wobec dyktatury komunistycznej, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowanie praw człowieka w PRL. Źródłem uchwalenia Krzyża Wolności i Solidarności jest Krzyż Niepodległości z II RP.

Wydarzenie zostało objęte Patronatem Honorowym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Karola Nawrockiego.

RP

**Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Karola Nawrockiego**

Marcin Dąbrowski: Lubelski Lipiec 1980

Latem 1980 r. przetoczyła się przez Polskę fala strajków pracowniczych, których pierwszą odsłoną były lipcowe wydarzenia w Lublinie i na Lubelszczyźnie,

określane mianem „Lubelski Lipiec 1980”.

Lipcowy podwyżka

Bezpośrednią przyczyną wybuchu wielkiej fali strajkowej latem 1980 r. była podwyżka cen niektórych artykułów mięsnych i wędliniarskich wprowadzana sukcesywnie w bufetach zakładów pracy od 1 lipca 1980 r. na terenie całego kraju. Podwyżka miała być elementem działań rządu PRL mających na celu równoważenie sytuacji rynkowej w kraju. Okazało się, że przyniosła ona odwrotny efekt wywołując wspomnianą falę strajków, destabilizując sytuację społeczno-polityczno-gospodarczą i doprowadzając do rychłego upadku ówczesnej ekipy rządowej. Uśpieni własną propagandą komuniści nie wzięli pod uwagę skali narastającego niezadowolenia polskiego społeczeństwa nękanego pogłębiającym się od kilku lat kryzysem ekonomicznym.

Właśnie owo drzemiące niezadowolenie wywołało wybuch pojedynczych strajków już w pierwszych dniach lipca 1980 r. (m.in. WSK „PZL-Mielec” i ZM „Ursus”). Przełom nastąpił, gdy doszło do wybuchu pierwszego strajku na Lubelszczyźnie – w WSK „PZL-Świdnik” w Świdniku. Ten czterodniowy strajk (8-11 lipca) zakończył się nieoczekiwanym sukcesem strajkujących – podpisaniem pisemnego porozumienia dyrekcji z protestującą załogą. Było to pierwsze tego typu zdarzenie od powstania Polski Ludowej. Ogromna ilość zgłaszanych postulatów (czasami po kilkaset na jednym wydziale), na razie w dużej mierze o charakterze wewnątrzzakładowym, pracowniczym i socjalnym, wskazywała na ogrom zaniechań i zaniedbań władzy „ludowej” PRL w zakresie dbałości o warunki życia i pracy polskich robotników.

„Przerwy w pracy”

Jeszcze w czasie trwania protestu w Świdniku, strajki ogarnęły pierwsze zakłady pracy w pobliskim Lublinie. Oficjalnie były to „przerwy w pracy”, bo na używanie określenia „strajk” komuniści konsekwentnie nie zgadzali się aż do wybuchu sierpniowych strajków na Wybrzeżu. Nie miały też one jeszcze charakteru typowych strajków okupacyjnych, bo po zakończeniu swojej zmiany pracownicy szli do domów. Strajki te były jednak okazją do zdobywania przez przywódców strajkowych (późniejszych działaczy NSZZ „Solidarność” na tym terenie) pierwszych doświadczeń w formułowaniu postulatów, wyłanianiu przedstawicielstw i podejmowaniu rozmów z dyrekcją i przybyłymi przedstawicielstwami władz. Właśnie gotowość władzy do podejmowania rozmów ze strajkującymi poprzez swoich przedstawicieli oraz przekonanie strajkujących o konieczności pozostania na terenie zakładów pracy i pod żadnym pozorem nie wychodzenia poza ich bramy, zdecydowały o tym, że latem 1980 r. nie powtórzył się narodowy dramat z roku 1956 czy 1970.

Po pierwszych dużych lubelskich zakładach pracy, jak Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet” (9-14 lipca), Lubelskie Zakłady Naprawy Samochodów (10-14 lipca) i największa Fabryka Samochodów Ciężarowych (11-14 lipca), „przerwy w pracy” objęły większość przedsiębiorstw w Lublinie. W ciągu kilku następnych dni strajkowało tu około 90 zakładów pracy. Najbardziej spektakularny charakter miał strajk Lokomotywni Lublin (16-19 lipca), który spowodował paraliż całego lubelskiego Węzła PKP. Bez lokomotyw i maszynistów nie mógł wyjechać z Lublina żaden pociąg. Na strajk kolejarzy nałożył się protest kierowców transportu zaopatrzenia sklepów (16-17 lipca) oraz komunikacji miejskiej (18 lipca). Choć poszczególne strajki nie były koordynowane, protest w Lublinie przybrał charakter strajku powszechnego (zabrakło w Lublinie Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego, który pojawił się dopiero podczas sierpniowych strajków w Gdańsku; a i tam nie od razu).

Rozładowanie napięcia

Paraliż tak dużego miasta, jak Lublin, spowodował, że władze zdecydowały się przerwać, przynajmniej w skali lokalnej, oficjalne milczenie na temat strajków. 18 lipca na murach miasta pojawiły się duże plakaty z „Apelem do mieszkańców Lublina”. Jego treść ukazała się na łamach lubelskiej prasy oraz została odczytana na falach lokalnej rozgłośni radiowej przez miejscowego aparaczyka. Apel w łagodnym tonie wzywał do zachowania spokoju i powrotu do pracy. Było to wydarzenie bez precedensu w dotychczasowej historii PRL i relacjach władz komunistycznych z protestującymi robotnikami polskimi (wystarczy przypomnieć sformułowania używane wobec protestujących w 1956 i 1970).

W lubelskiej gazecie ukazał się także komunikat z obrad Biura Politycznego KC PZPR w Warszawie, gdzie 18 lipca zapadła decyzja o powołaniu komisji rządowej do rozpatrzenia postulatów zgłoszonych w zakładach pracy Lublina i województwa lubelskiego.

Przyjazd do Lublina 19 lipca wicepremiera jako przewodniczącego wspomnianej komisji rządowej dodatkowo przyczynił się do rozładowania atmosfery strajkowej. W ciągu kilku następnych dni strajki na Lubelszczyźnie wygasają. Zastosowanie pomysłu komisji rządowych jako środka rozładowania i zakończenia trwających strajków zostało jeszcze bardziej rozwinięte i wykorzystane do zakończenia późniejszych protestów na Wybrzeżu i Górnym Śląsku.

W ciągu niecałych trzech tygodni (8-25 lipca 1980 r.) strajki na Lubelszczyźnie objęły ponad 150 zakładów pracy. Obok Lublina i Świdnika protesty objęły także kilka mniejszych ośrodków w regionie, jak Biała Podlaska, Chełm, Kraśnik, Lubartów, Opole Lubelskie, Poniatowa czy Puławy, a także pojedyncze zakłady pracy w terenie, gdzie przerwanie pracy wymagać mogło najwięcej odwagi i determinacji. Wydarzenia Lubelskiego Lipca 1980 były największą falą strajkową od czasu wydarzeń z lat 1970-1971, która przebiegła zarazem w warunkach całkowicie pokojowych. Na początku sierpnia do lubelskich kolejarzy przyjeżdżali kadrowi działacze opozycji politycznej, aby dowiadywać się, w jaki sposób organizowano tu strajk. Brak represji i gotowość władz do negocjacji ze strajkującymi załogami w Lublinie stanowiły niewątpliwie bodziec do podjęcia w kraju kolejnych, lepiej zorganizowanych strajków, z idącymi o wiele dalej postulatami, które jeszcze w lipcu byłyby dla władz absolutnie nie do przyjęcia. Trudno wyobrazić sobie sukces sierpniowych strajków na Wybrzeżu bez tego, co miesiąc wcześniej wydarzyło się na Lubelszczyźnie.

[Polecamy materiały Instytutu Pamięci Narodowej:](#)

- [Encyklopedia Solidarności - tomy 1-5](#)
- [Krzysztof Brzechczyn: Solidarność jako samoograniczające się powstanie](#)
- [Jarosław Neja: Nadrobić stracony czas](#)
- Broszury IPN do pobrania: [Opozycja demokratyczna i czas Solidarności](#)

Pliki do pobrania

[Biogramy odznaczonych Krzyżem Wolności i Solidarności \(pdf, 54.94 KB\)](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Lublin

Lublin

Krzyż Wolności i Solidarności

Krzyż Wolności i Solidarności

Powiązane wiadomości

Inauguracja obchodów 45. rocznicy rejestracji Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”